

Kapitel 1

Svenska kyrkans icke-territoriella församlingar

Filippa Åhman

Inledning

Kyrkoordningen fastställer att den kyrkotillhöriga ska kyrkobokföras i den församling inom vars territoriella område hans eller hennes folkbokföringsadress är belägen.¹ Dessa bestämmelser har förblivit oförändrade ända sedan etableringen av sockenindelningen under medeltiden.² Dock har en handfull församlingar fått dispens från den territoriella indelningen. Fem icke-territoriella församlingar (förkortas härafter ITF) finns i dagsläget inom Svenska kyrkan. Dessa är Kungl. Hofsförsamlingen, Finska församlingen, Tyska Christinae församling, Karlskrona Amiralitetsförsamling samt Tyska S:ta Gertruds församling. Strukturen i dessa församlingar är unik genom att de saknar ett territoriellt område. Det är frivilligt att ansluta sig till en ITF och individen måste aktivt ansöka om att bli medlem. Ytterligare en skillnad är de krav, så som yrkesroll och nationalitet, som individen måste uppfylla för att ansökan ska beviljas.³ I övrigt gäller de regler som omfattas av kyrkoordningen även för ITF med samma grundläggande uppgift som territoriella församlingar (TF), det vill säga att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission.

Den här texten syftar till att studera utvecklingen av kyrkotillhöriga i icke-territoriella församlingar under 2000-talet. Texten syftar vidare till att studera motivet till instiftandet av ITF inom Svenska kyrkan. Genom att göra detta kommer artikeln att kunna ge nya perspektiv på vad en församling kan vara och varför den finns. Tidigare forskning begränsas till respektive församlings historiebeteckning, då studier av ITF i en bredare bemärkelse fortfarande saknas. Deras speciella organisatoriska ställning inom Svenska kyrkan är de facto ett outforskat fält.

Finska församlingen

Det var i kölvattnet av reformationens bestämmelser om att gudstjänsterna skulle hållas på det svenska modersmålet som Stockholms råd år 1533 beslutade att skicka en finsktalande präst till Svartbrödraklostrets kyrka. Finska församlingen bildades officiellt år

1 SvKB 2015:5. Åttonde avdelningen: Församlingstillhörighet och indelning. 35 kap. Kyrkoordningen

2 Nilsdotter Jeub, Ulla

3 SvKB 2015:5. Åttonde avdelningen: Församlingstillhörighet och indelning. 35 kap. Kyrkoordningen

1577 genom en utbrytning från Storkyrkoförsamlingen och flyttade till S:ta Gertruds gille där även den tyska församlingen (bildad år 1571) var belägen.⁴ År 1607 beslutade Karl IX att ge den tyska församlingen ensamrätt till gillet.⁵ Under mer än hundra år stod församlingen utan egen kyrka. Den fick bland annat ta vara på varje ledigt tillfälle i Riddarholmskyrkan, vilket oftast var klockan fem på morgonen. Som konsekvens lämnade många medlemmar, främst de resursstarka, Finska församlingen för andra församlingar i Stockholm vilket gjorde församlingen relativt fattig.⁶

År 1725 meddelade kyrkoherden Johannes Forsskåhl att han med hjälp av den finsktalande adelsmannen Arvid Horn köpt Lilla Bollhuset i Gamla stan.⁷ Med egen kyrka blev den finska församlingen definitiv. Kyrkorådet och de finska riksdagsmännen beslutade i ljuset av detta att församlingen skulle bli ”finska nationens kyrka”.⁸ Med tiden började allt fler finländare att tala svenska. Kungen bestämde därför år 1741 att församlingen hädanefter skulle vara tvåspråkig. Två gudstjänster skulle hållas varje söndag, en på svenska och en på finska.⁹

Under 1960-talets arbetskraftsinvandring kom cirka 10 000 finländare per år till Sverige. Mot bakgrund av denna utveckling föreslog kyrkorådet år 1973 att församlingens influensområde skulle utökas från att omfatta Stockholms kommun till att omfatta Stockholms stift.¹⁰ Förslaget avsågs, då många församlingar i stiftet hade ett stort antal finländare bland sina tillhöriga, och man befarade att en ändring skulle innebära höga medlemstapp.¹¹ År 2010 gick förslaget dock igenom.

En person kan enligt Svenska kyrkans kyrkoordning tillhöra finska församlingen i Stockholm om hen är folkbokförd i Stockholms stift och dessutom uppfyller minst ett av följande krav:

1. är född i Finland
2. är barn till någon som är född i Finland
3. är make eller barn till någon som tillhör församlingen enligt 1 eller 2, eller
4. är efterlevande make eller barn till någon som tillhört församlingen enligt 1 eller 2.¹²

Tyska S:ta Gertruds församling

S:ta Gertrud-gillet i Gamla Stan har varit en knutpunkt för Stockholms tysktalande invånare sedan medeltiden. Under 1300-talet bildades en tysk köpmannaförening i gillet, vars syfte var att upprätthålla de hanseatiska förbindelserna. När reformationen genomfördes tvingades

4 Bergström et al. 2017, s.80.

5 Huovinen (red.)1984, s. 9.

6 Bergström et al. 2017, s. 81.

7 Svenska kyrkan 2018.

8 Bergström et al. 2017, s. 83.

9 Svenska kyrkan 2018.

10 Huovinen (red.)1984, s.11.

11 Svenska kyrkan 2018.

12 SvKB 2008:4; 2015:5, 35 kap. Församlingstillhörighet, 5§

S:ta Gertrud överlämna sin gillestuga till den svenska kronan. År 1571 godkänner Johan III en förfrågan om att skicka en tysktalande präst till Stockholm. Tyskarna fick åter rätt till att vistas i gillestugan, men ägarskapet delades nu med Finska församlingen.¹³

Under Karl IX styre fick församlingen utökade befogenheter, mycket på grund av kungens intresse för kalvinismen. Några av de mest inflytelserika kalvinisterna var nämligen medlemmar i församlingen. De fick bland annat rätt att skicka efter en andra predikant från Tyskland, och året därpå gav kungen tyskarna ensamrätt över S:ta Gertruds gille. Finska församlingen tvingades därefter vara utan egen kyrka.¹⁴

Medlemmarna i församlingen ökade markant under 1600-talet till följd av Sveriges expansion i östersjöområdet. Ekonomin förbättrades, och år 1638 påbörjades byggandet av en tváskeppig kyrka.¹⁵ Vid nästa sekelskifte rådde en annan verklighet. Gudstjänster fick ställas in på grund av den låga närvaron, och församlingen befann sig i en ekonomisk kris. Läget förvärrades när kyrktornet brann ned år 1878.¹⁶ Återbyggnaden genererade höga merkostnader, och församlingen fick bland annat lägga ner sin tyska skola, som de med ensamrätt bedrivit i Stockholm sedan år 1612. Under de stora humanitära kriserna i Europa under 1900-talet ökade medlemstalen på nytt. Mellan 1945 och 1956 ökade antalet medlemmar med närmare 200 procent till följd av den omfattande emigrationen. Unga nyanlända tyska kvinnor blev majoritet i en församling som länge dominerats av män.¹⁷

Enligt kyrkoordningen har en person rätt till att tillhöra tyska S:ta Gertruds församling om han eller hon tillhör Svenska kyrkan och är folkbokförd i en församling inom Stockholms stift och dessutom antingen är

1. medborgare i Tyskland,
2. född i ett tyskspråkigt land,
3. barn till någon som är född i ett tyskspråkigt land,
4. make eller barn till någon som tillhör församlingen enligt 1, 2 eller 3, eller
5. efterlevande make eller barn till någon som tillhört församlingen enligt 1, 2 eller 3¹⁸

Kungl. Hovförsamlingen

År 1593 konsoliderades den svenska reformationen genom att de lutherska bekännelseskriterierna antogs vid ett möte i Uppsala. Hertig Karls regering, som hade föreslagit en mer kalvinsk inriktning på den svenska reformationen, fick se sig besegrad av prästståndet. Hertigen var missnöjd med att prästerna fick det sista ordet i hans statliga beslut.

13 Schieche 1971.

14 Schieche 1971, s. 12.

15 Schieche 1971, s. 78.

16 Klüppelberg 2023, s. 77

17 Danielsson 2011.

18 SvKB 2015:5, 35 kap. *Församlingstillhörighet*, 4§

Som en reaktion instiftades en kunglig hovförsamling på hertigens begäran, i form av en fristående församling där alla beslut fattas oberoende av biskoparnas och prästståndets godkännande.¹⁹

När hertig Karl kröntes till kung år 1607 vägrade han att förplikta sig till de lutherska bekännelseskriterierna. Han beslutade sedan att prästvigningar endast fick ske med hans godkännande. Han försökte också, utan framgång, att placera kyrkostyrelsen direkt under statsmakten.²⁰ Efterträdaren Gustav II Adolf förpliktade sig till bekännelseskriterierna, men det fanns fortfarande en oro över hans kyrkliga fostran. Riksrådet införde därför liturgisk likformighet i Sverige år 1662, vilket markerade slutet för Hovförsamlingens kalvinska inriktning.²¹

Den sista kröningen i Sverige ägde rum år 1873 när Oscar II blev kung, och sedan dess är monarken inte längre kung/drottning av Guds nåde.²² År 1951 antogs lagen om religionsfrihet, vilket innebar att människor inte längre var skyldiga att tillhöra ett trossamfund.²³ Trots att det starka bandet mellan kyrka och stat lättade vid denna tid började Hovförsamlingen samtidigt närma sig Svenska kyrkan. Ett av närmandena är när församlingen kallar till kyrkostämma år 1969 och beslutar att instifta ett kyrkoråd. År 1975 infördes kyrkoskatt för att finansiera en regelbunden verksamhet. När kyrkan skiljdes från staten år 2000 erkändes Hovförsamlingen som en icke-territoriell församling som är en del av Svenska kyrkan.²⁴

Enligt kyrkoordningen har en person rätt att tillhöra hovförsamlingen om han eller hon tillhör Svenska kyrkan, är folkbokförd i Sverige och dessutom uppfyller något av följande krav:

1. är medlem av Kungliga Huset
2. tjänstgör eller har tjänstgjort vid Kungliga Hovstaterna eller Kungliga Staberna
3. är make eller hemmavarande barn till någon som tillhör församlingen enligt 1 eller 2
4. är efterlevande make eller hemmavarande barn till någon som tillhört församlingen enligt 1 eller 2²⁵

Tyska Christinae församling

I början av 1600-talet försökte Karl IX locka kunniga europeiska hantverkare och köpmän till Göteborg genom att skänka dem de finaste tomterna vid Stora hamnen.²⁶ Inflyttningen till staden blev stor och majoriteten av befolkningen var tyskar och holländare. För att tillgodose

19 Martling, 2002, s.15.

20 Martling, 2002, s. 142.

21 Martling, 2002, s. 19.

22 Martling, 2002, s. 34.

23 SFS 1995:1212 *Religionsfrihetslag*

24 Riksarkivet, Hovförsamlingens kyrkoarkiv SE/SSA/0007

<https://sok.riksarkivet.se/arkiv/tVJIDfLnoq2VBOsegXArc2> (Hämtad 2024-02-01)

25 SvKB 2015:5, 35 kap. *Församlingstillhörighet*, 6§

26 Rikner 2023, s. 11.

den växande tyska befolkningens behov av en kyrka med en tysktalande präst gav Gustav II Adolf år 1623 sitt medgivande till inrättandet av en tysk församling.²⁷

Många av de inflyttade tyskarna gifte sig med svenskar och det blev allt vanligare att deras barn hade svenska som modersmål. Detta resulterade i att medlemmar började söka sig till svenskspråkiga församlingar.²⁸ När den tyska församlingens komminister avled år 1771 tog församlingen möjligheten att också erbjuda gudstjänster på svenska. Församlingsrådet ersatte komministern med en svensk kyrkoherde, och arbetet fördelades mellan en tysk och en svensk präst. Det dröjde inte länge förrän konflikter uppstod vilket ledde till att församlingen delades i två avdelningar.²⁹ Dessa förde parallella kyrkoböcker och höll separata gudstjänster på de egna språken. År 1883 delades Göteborg in i sex territoriella församlingar, varav en blev den svenska avdelningen i den tyska församlingen. Svenska Kristine församling blev därmed en territoriell församling, medan tyska Christinae församling fortsatte att vara icke-territoriell.³⁰

År 2018 upphörde Göteborgs kyrkliga samfällighet. Tyska Christinae församling ingår sedan dess i Domkyrkopastoratet. Församlingen har fortsatt kvar sina särskilda privilegier, där de bland annat har rätt att på egen hand rekrytera en präst från Tyskland.³¹

Enligt kyrkoordningen har en person rätt att tillhöra församlingen om han eller hon tillhör Svenska kyrkan, är folkbokförd i en församling i Göteborgs, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Mölndals, Partille eller Öckerö kommuner, och dessutom uppfyller något av följande krav:

1. är medborgare i Tyskland,
2. är född i ett tyskspråkigt land,
3. är barn till någon som är född i ett tyskspråkigt land,
4. är make eller barn till någon som tillhör församlingen enligt 1, 2 eller 3, eller
5. är efterlevande make eller barn till någon som tillhört församlingen enligt 1, 2 eller 3.³²

Karlskrona Amiralitetsförsamling

Vid slaget i Lund år 1676 förlorade Danmark provinserna Skåne och Blekinge till Sverige. Örlogsflottans huvudstation låg i Stockholms skärgård, vilket begränsade möjligheterna att skydda provinserna.

År 1679 beslutade staten att flytta huvudstationen till Trossön och den nya staden fick namnet Carlskrona.³³ Skeppspredikanten Isak Gunnerus började då arrangera fältandakter för flottans personal, och i takt med att staden växte anslöt allt ifrån snickare och segelsömmare

27 Rikner 2023, s. 13.

28 Rikner 2023, s. 81.

29 Rikner 2023, s. 82.

30 SOU 1947:56

31 Rikner 2023, s. 191.

32 SvKB 2005:18; 2015:5, 35 kap. *Församlingstillhörighet*, 3§

33 Malmberg 1980, s. 7.

till andakterna.³⁴ Behovet av en kyrka växte och år 1685 invigdes Amiralitetskyrkan Ulrica Pia. Enligt en sjöartikel från år 1685 är amiralitetskonsistoriets uppgift att se till att ”Guds lag efterföljs och ingripa mot dem som under sjöstaten förde ett förargligt leverne och umgänge (...) så att synden ej måtte bliva ostraffad.”³⁵

På grund av stadens strategiska läge genomförde Gustav III stora satsningar i Karlskrona, och under 1700-talet växte den till Sveriges näst största stad. Tillväxten stagnerade när Sverige förlorade Finland till Ryssland under det finska kriget år 1809. Sverige hade inte längre några provinser kvar att försvara kring Östersjön, och flottans storhetstid gick mot sitt slut.³⁶ Efter 100 år av fred beslutade regeringen år 1925 att genomföra en nedrustning av försvaret. Regementspastoraten avvecklades och militärkyrkoordningen slopades. Endast två militärförsamlingar, Karlskrona Amiralitetsförsamling och Skeppsholms församling i Stockholm, kvarstod efter omorganisationen.³⁷

År 1969 föreslog en utredning att både Karlskrona Amiralitetsförsamling och Skeppsholms församling skulle avvecklas. Detta då det ansågs omodernt att en yrkesgrupp bildade en egen församling.³⁸ Lunds domkapitel svarade att dess unika struktur inte var en svaghet, snarare en värdefull föregångstyp. Karlskrona beslutade att inte genomföra några förändringar, medan Stockholm valde att avveckla Skeppsholms församling.³⁹

Enligt kyrkoordningen har en person rätt att tillhöra amiralitetsförsamlingen om den är bosatt i Karlskrona eller Ronneby kommun, samt om den uppfyller något av nedanstående krav:

1. Är anställd vid Försvarsmakten inom marinen
2. Har varit anställd vid Försvarsmakten inom marinen och dessutom fått pension vid anställningens upphörande
3. Är anställd vid församlingen
4. Är make eller hemmavarande barn till någon som tillhör församlingen enligt punkt 1, 2 eller 3
5. Är efterlevande make eller hemmavarande barn efter någon som tillhörde församlingen enligt punkt 1, 2 eller 3⁴⁰

ITF:s medlemsutveckling – en jämförande analys.

I den här analysen kommer utvecklingen av antalet kyrkotillhöriga i ITF under tidsperioden 2006–2023 att studeras.⁴¹ Medlemsförändringarna i respektive ITF ställs i relation till motsvarande förändringar i

34 Malmberg 1980, s. 8.

35 Malmberg 1980, s. 23.

36 Malmberg 1980, s. 16.

37 Riksarkivet, *Karlskrona amiralitetsförsamlings kyrkoarkiv* SE/LLA/13200 <https://sok.riksarkivet.se/arkiv/ykPzChEhFX4kRVxeB2NaHE> (Hämtad 2024-04-10)

38 Malmberg 1980, s. 139.

39 Malmberg 1980, s. 143.

40 SvKB 2005:18; 2015:5, 35 kap. *Församlingstillhörighet*, 3§

41 I VisA finns verksamhetsstatistik för ITF:erna från år 2006. Därför begränsas analysen till att infatta tidsperioden 2006–2023.

närliggande territoriell församling. Detta som ett sätt att jämföra utvecklingen bland de fem ITF:erna med församlingar som i vissa avseenden har liknande strukturella förutsättningar. För att studera förändringen i antalet tillhöriga används en base year analysis. Modellen jämför resultatet under tidsperioden med ett historiskt värde. År 2006 är basåret, och har värdet 0 i analysen. Värdena för resterande år står för den procentuella förändringen av antalet tillhöriga år x i jämförelse med antalet tillhöriga år 2006. Ekvation 1 visar beräkningen av värdet för ett givet år.

Ekvation 1: $\text{År } x = (\text{Antalet medlemmar år } x - \text{Antalet medlemmar år } 2006) / \text{Antalet medlemmar } 2006$

Förändringen i antalet tillhöriga kommer därefter brytas ned i delkomponenterna utträdesnetto, generationsväxling och flyttnetto. Analysen undersöker i vilken utsträckning dessa påverkat utvecklingen av antalet tillhöriga. Utträdesnettot beräknas genom att ta antalet aktiva inträden minus antalet aktiva utträden ur Svenska kyrkan. Generationsväxling beräknas genom att ta antalet döpta barn i församlingen minus antalet avlidna i församlingen. Flyttnettot baseras vanligtvis på fysiska flyttningar in och ut från en församlings geografiska område. Eftersom ITF saknar ett territoriellt område, sker anslutning till församlingen genom ansökan. Flyttnettot för ITF beräknas därför genom att ta antalet kyrkotillhöriga som anslutit till en ITF minus antalet tillhöriga som utträtt en ITF för att i stället tillhöra en annan församling i Svenska kyrkan. Ekvation 2 och 3 visar beräkningen av flyttnettot för ett givet år.

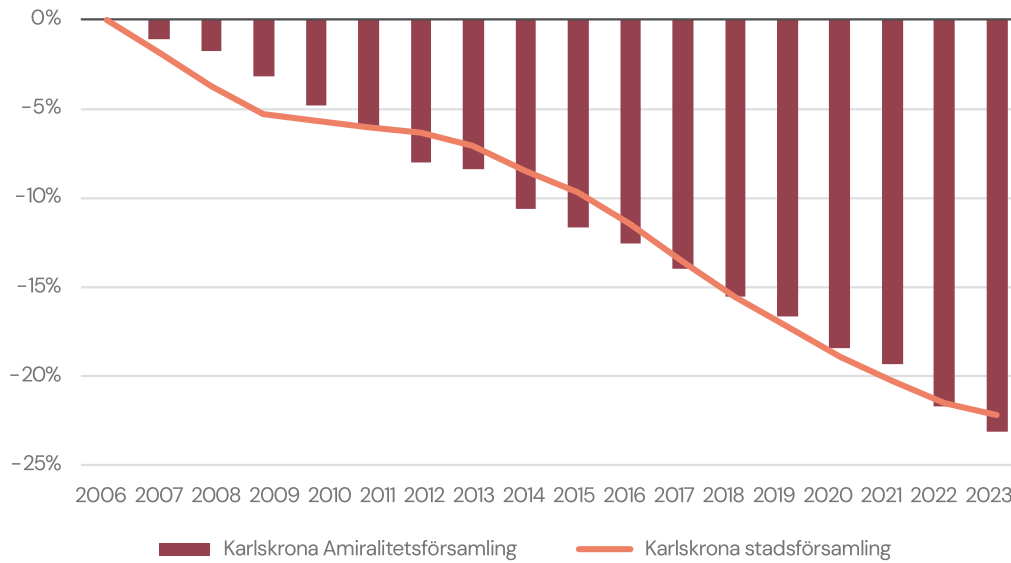
Ekvation 2: $\text{Flyttnetto (TF)} = \text{Inrikes inflyttade} - \text{Inrikes utflyttade}$

Ekvation 3: $\text{Flyttnetto (ITF)} = \text{Inträde i ITF} - \text{Utträde ur ITF}$

Förändring, antal kyrkotillhöriga

Den kommande jämförelsen utgår från den geografiska placeringen av ITF-kyrkor. Invånare som bor nära Amiralitetskyrkan Ulrica Pia tillhör Karlskrona stadsförsamling, såvida de inte aktivt valt att ansluta sig till Karlskrona Amiralitetsförsamling. Därför jämförs ovanstående församlingar med varandra. På samma sätt jämförs Tyska S:ta Gertrud församling, Finska församlingen och Hovförsamlingen med Stockholms Domkyrkoförsamling. Tyska Christinae församling jämförs med Domkyrkoförsamlingen i Göteborg.

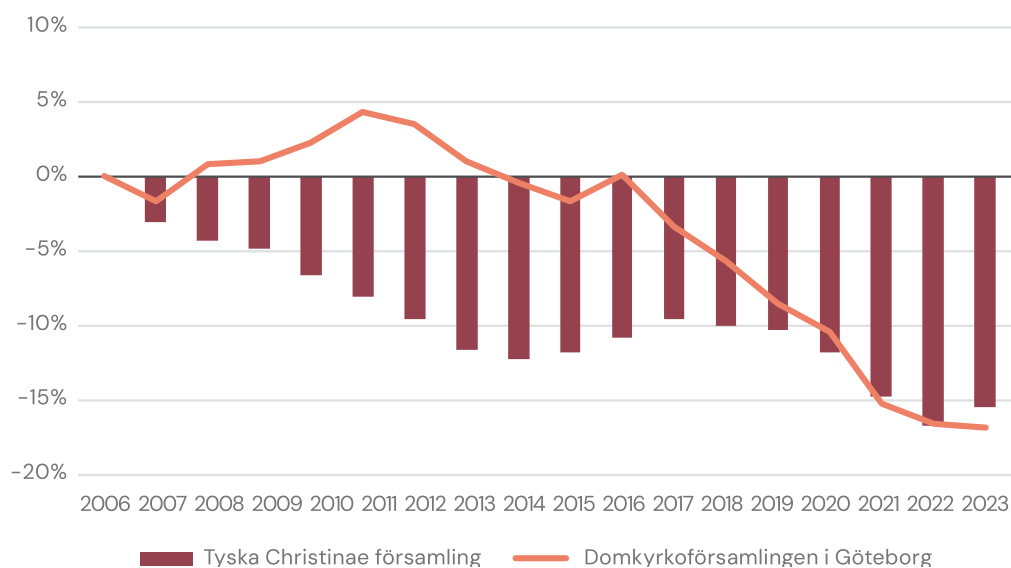
Figur 1. Procentuell förändring av antal kyrkotillhöriga i Karlskrona Amiralitetsförsamling och Karlskrona stadsförsamling 2006–2023

Figur 1 *År 2006 = 0, förändringen motsvarar den procentuella skillnaden mellan år 2006 och år X.

Figur 1 visar en liknande nedgång i antalet kyrkotillhöriga för Karlskrona Amiralitetsförsamling och Karlskrona stadsförsamling. I genomsnitt har antalet kyrkotillhöriga minskat med 1,5 procent per år under tidsperioden inom respektive församling. Karlskrona Amiralitetsförsamling har gått från 3 878 kyrkotillhöriga år 2006, till 2 978 år 2023 vilket motsvarar en minskning med 23 procent. Karlskrona stadsförsamlingen har samtidigt minskat antalet tillhöriga med 22 procent under tidsperioden.

Figur 2. Procentuell förändring av antal kyrkotillhöriga i Tyska Christinae församling och Domkyrkoförsamlingen i Göteborg 2006–2023

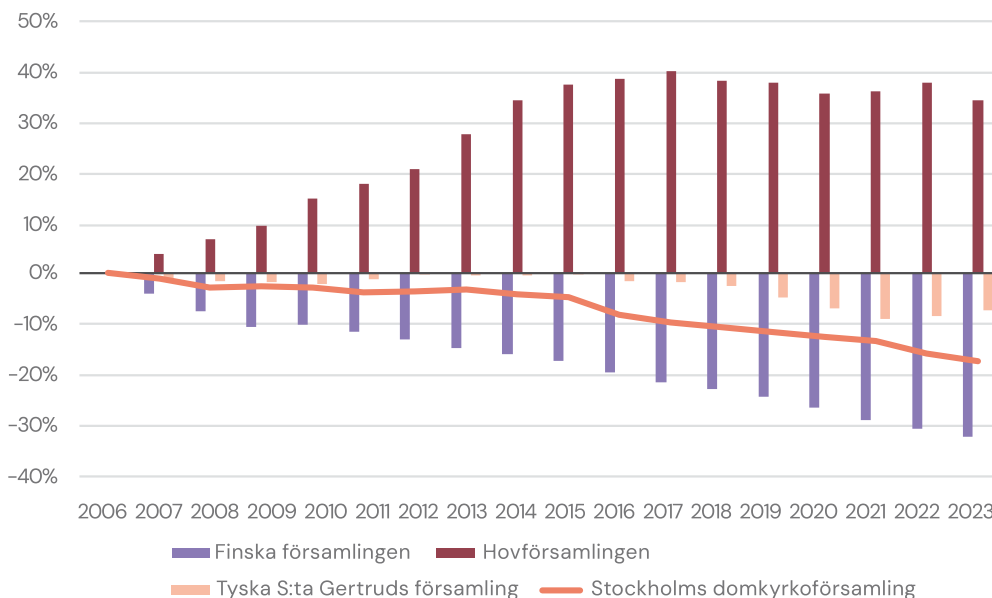

Figur 2 *År 2006 = 0, förändringen motsvarar den procentuella skillnaden mellan år 2006 och år X.

Enligt Figur 2 har Tyska Christinae församling genomgående en negativ trend, där antalet tillhöriga i genomsnitt minskar med 1,13 procent per år. År 2006 tillhörde 1 003 individer Tyska Christinae församling, medan det år 2023 återfinns 847 tillhöriga. Detta motsvarar en nedgång med 15,5 procent. Domkyrkoförsamlingen i Göteborg har tidvis en positiv utveckling. Mellan år 2007–2013 ökar antalet tillhöriga i relation till år 2006. Därefter tar en negativ trend vid, och i genomsnitt minskar antalet kyrkotillhöriga med 2 procent per år mellan år 2014–2023. År 2023 har antalet tillhöriga i Domkyrkoförsamlingen i Göteborg minskat med 16 procent.

Figur 3. Procentuell förändring av antal kyrkotillhöriga i Finska församlingen, Hovförsamlingen, Tyska S:ta Gertruds församling och Stockholms domkyrkoförsamling 2006 -2023

Figur 3 *År 2006 = 0, förändringen motsvarar den procentuella skillnaden mellan år 2006 och år X.

Stockholms domkyrkoförsamling har år 2023 17 procent färre tillhöriga. I genomsnitt minskar antalet kyrkotillhöriga med 1,06 procent per år i församlingen under tidsperioden. Den största nedgången återfinns i Finska församlingen, där antalet tillhöriga i genomsnitt minskar med 2,4 procent per år. Från 9 032 tillhöriga år 2006, har antalet minskat till 6 119 år 2023, vilket är en förändring med 32 procent. Tyska S:ta Gertruds församling har en hyfsad stabil utveckling, med en årlig genomsnittlig minskning på 0,54 procent. År 2023 tillhör 1 732 Tyska S:ta Gertruds församling, vilket motsvarar en nedgången med 7,3 procent sedan år 2006 då 1 870 personer tillhörde församlingen. Hovförsamlingen har en utveckling som är unik inom Svenska kyrkan. Antalet tillhöriga har i genomsnitt ökat med 2 procent per år under tidsperioden. År 2023 återfanns 540 tillhöriga, vilket är en ökning med 33 procent sedan år 2006 då församlingen hade 403 kyrkotillhöriga.

Utträdesnetto

Vid sidan av det antal medlemmar som avlider varje år är den primära orsaken till den negativa utvecklingen av kyrkotillhöriga på nationell nivå att antalet utträden är betydligt högre än antalet inträden i Svenska kyrkan. I genomsnitt har skillnaden mellan utträden och inträden genererat en nedgång motsvarande -53 000 tillhöriga per år under tidsperioden 2006–2023. Parallellt är den genomsnittliga förändringen i antalet tillhöriga en minskning med -83 000 per år. Utträdesnettots står således för 63 procent av den årliga förändringen i antalet tillhöriga under tidsperioden i riket.

Tabell 1. Utträdesnettots påverkan på antalet tillhöriga per församling 2006 – 2023

Tabell 1	Förändring i antalet tillhöriga	Utträdesnetto	Utträdesnettots andel
Domkyrkoförsamlingen i Göteborg	-76	-144	189%
Tyska Christinae församling	-9	6	-66%
Stockholms domkyrkoförsamling	-31	-24	77%
Finska församlingen	-171	-1	0,05%
Hovförsamlingen	8	0	0%
Tyska S:ta Gertruds församling	-8	22	-275%
Karlskrona Amiralitetsförsamling	-52	-19	36%
Karlskrona stadsförsamling	-198	-161	81%

* Genomsnitt för tidsperioden 2006–2023

Stockholms domkyrkoförsamlings utträdesnetto utgör 77 procent av genomsnittliga årliga minskningen i antalet tillhöriga, vilket liknar trenden på nationell nivå. För Finska församlingen har utträdesnettot haft en minimal inverkan på antalet tillhöriga. Antalet tillhöriga har i genomsnitt minskat med -171 per år. Jämsides är utträdesnettot lika med -1, vilket resulterar i att dess andel av förändringen i tillhöriga är mycket liten, motsvarande 0,05 procent. I Karlskrona stadsförsamling är utträdesnettots andel av förändringen i antalet tillhöriga är 81 procent, medan den i Karlskrona Amiralitetsförsamling står för en betydligt lägre andel, motsvarande 37 procent.

Tyska Christinae församling och Tyska S:ta Gertruds församling har i genomsnitt ett positivt utträdesnetto under tidperioden. Detta innebär att antalet inträden överstiger antalet utträden, vilket resulterat i en årlig ökning av tillhöriga. Detta är mycket sällsynt i Svenska kyrkan. Hovförsamlingen har en positiv trend i kyrkotillhöriga, med en genomsnittlig ökning motsvarande 8 tillhöriga per år. Utträdesnettot är i genomsnitt lika med 0 under perioden, vilket innebär att antalet inträden är lika med antalet utträden. Tillväxten av kyrkotillhöriga beror med andra ord inte på utträdesnettot.

Generationsväxling

På nationell nivå är antalet avlidna som tillhör Svenska kyrkan större än antalet utträden. Doptalen är dock i genomsnitt 29 procent lägre än antalet avlidna, medan antalet utträden är 86 procent högre än antalet inträden. Detta resulterar i att generationsväxlingen har en lägre effekt på tillhörigheten i jämförelse med utträdesnettot. Under tidsperioden har Svenska kyrkan i genomsnitt en generationsväxling som genererat en minskning motsvarande 25 000 tillhöriga per år. Dess andel av förändringen i antalet kyrkotillhöriga är därmed i genomsnitt 30 procent.

Tabell 2. Generationsväxlingens påverkan på antalet tillhöriga per församling 2006 – 2023

Tabell 2	Förändring i antalet tillhöriga	Generationsväxling	Generationsväxlingens andel
Domkyrkoförsamlingen i Göteborg	-76	20	-26%
Tyska Christinae församling	-9	-6	67%
Stockholms domkyrkoförsamling	-31	6	-19%
Finska församlingen	-171	-59	35%
Hovförsamlingen	8	-5	-63%
Tyska S:ta Gertruds församling	-8	-10	125%
Karlskrona Amiralitetsförsamling	-52	-31	60%
Karlskrona stadsförsamling	-198	-152	77%

* Genomsnitt för tidsperioden 2006–2023

Stockholms domkyrkoförsamling och Domkyrkoförsamlingen i Göteborg har båda ett positivt värde. Därmed överstiger antalet döpta i genomsnitt antalet avlidna tillhöriga, vilket är ovanligt. ITF:erna har en negativ generationsväxling. För Tyska S:ta Gertrud församling motsvarar generationsväxlingen i genomsnitt 125 procent av den årliga förändringen i antalet kyrkotillhöriga. Tyska Christinae församlingens andel är lika med 67 procent, varav Finska församlingens har en något lägre andel, motsvarande 35 procent.

Hovförsamlingen har också en negativ generationsväxling. Församlingen har i genomsnitt tappat 5 kyrkotillhöriga per år som konsekvens av de låga doptalen i relation till dödstalen. Som tidigare nämnt har Hovförsamlingen en ökning av antalet tillhöriga under tidsperioden. Generationsväxlingen kan ha dämpat den positiva trenden något. Sannolikt är församlingen mer beroende av andra faktorer gällande nivån av tillhörighet, vilket gjort att den negativa generationsväxlingen fått begränsad effekt. Församlingarna i Karlskrona har en liknande utveckling, där bägge har en negativ generationsväxling. För Karlskrona stadsförsamling är generationsväxlingens andel 77 procent, medan Karlskrona Amiralitetsförsamling andel är 60 procent.

Flyttnetto

Det totala antalet tillhöriga i Svenska kyrkan påverkas bara marginellt av flyttnettot. Däremot har det en inverkan på tillhörigheten på församlingsnivå. Generellt sett gynnas församlingar i storstäder eller större städer av flytt. Samtidigt förlorar församlingar i glesbygd eller mindre tätorter flest tillhöriga på grund av flytt till andra områden. Samtliga församlingar som inkluderats i denna analys tillhör ortstypen storstad eller större stad.

Tabell 3. Flyttnettots påverkan på antalet tillhöriga per församling 2006 – 2023

Tabell 3	Förändring i antalet tillhöriga	Flyttnetto	Flyttnettots andel
Domkyrkoförsamlingen i Göteborg	-76	35	-46%
Tyska Christinae församling	-9	77	-856%
Stockholms domkyrkoförsamling	-31	-7	23%
Finska församlingen	-171	15	-9%
Hovförsamlingen	8	14	175%
Tyska S:ta Gertruds församling	-8	33	-413%
Karlskrona Amiralitetsförsamling	-52	58	-112%
Karlskrona stadsförsamling	-198	9	-5%

* Genomsnitt för tidsperioden 2006–2023

Stockholms domkyrkoförsamling är den enda församlingen med ett negativt flyttnetto, vilket innebär att fler personer har flyttat ut från församlingen än in. Samtliga ITF, förutom Finska församlingen, har ett flyttnettot som är mer än dubbelt så stort som förändringen i antalet tillhöriga. I Tyska Christinae församling är flyttnettot andel av förändringen av tillhöriga 856 procent. I genomsnitt har flyttnettot genererat en ökning med 77 kyrkotillhöriga per år i församlingen, medan förändringen i tillhöriga är en nedgång med 9 per år.

Karlskrona stadsförsamling, Domkyrkoförsamlingen i Göteborg och Finska församlingen har alla ett flyttnetto som motsvarar mindre än hälften av förändringen i antalet tillhöriga. Dessa församlingar har också upplevt den största relativa minskningen i antalet tillhöriga. Finska församlingen har ett flyttnetto som i genomsnitt är lika med 15, medan nedgången i antalet tillhöriga per år är 171. Flyttnettot utgör således endast 9 procent av förändringen i tillhöriga. För Karlskrona stadsförsamling, vilket är den TF som minskat i störst utsträckning, utgör flyttnettot endast 5 procent av förändringen i tillhöriga.

Slutsats

Resultatet indikerar att förändringen i antalet tillhöriga i icke-territoriella församlingar beror på andra komponenter än de som styr utvecklingen i territoriella församlingar under tidsperioden. Medlemsutvecklingen i de TF som inkluderats i analysen förklaras i huvudsak av det negativa utträdesnettot. För ITF är det i stället den negativa generationsväxlingen som främst genererat en nedgång i tillhöriga. Flyttnettot spelar även en viktig roll i utvecklingen av antalet tillhöriga. De ITF som har ett tydligt positivt flyttnetto, upplever en mindre negativ medlemsutveckling. Detta innebär att byte av församling kan hjälpa till att motverka de effekter som både ett negativt utträdesnetto och generationsväxling har på medlemsutvecklingen.

Sammanfattningsvis är studiens resultat intressant med tanke på att många av de ursprungliga syftena med instiftandet av ITF inom Svenska kyrkan har förlorat sin relevans i dagens samhälle. Sedan lagen om religionsfrihet infördes år 1951 är bland annat tyska invånare inte längre tvungna att ansluta sig till en av de tyska församlingarna för att praktisera sin religion på sitt modersmål i Sverige.⁴² Trots detta väljer många, även under 2000-talet, att ansluta sig till ITF. Finns det andra behov eller faktorer som driver beslutet i valet av församling i nutid? En fråga som också väcks är hur det förändrade omvärldsläget kommer att påverka dessa unika församlingar. Ett aktuellt exempel är att det svenska försvaret återigen fått en central roll efter decennier av nedrustning. Hur kommer Svenska kyrkans enda kvarvarande militärförsamling, Karlskrona Amiralitetsförsamling, att påverkas av detta?

Referenser

Bergström, Anders et al. Kyrkornas hemligheter: Stockholm. Stockholm: Medströms bokförlag, 2017.

Danielsson, Kerstin, Erfarenheter och minnen i spåren av migration. Om tysk gemenskap i St. Gertruds församling i Stockholm efter 1945 och om tyska kvinnors erfarenheter och minnen från en uppväxt i Nazityskland formade av ett liv i Sverige, Masteruppsats, Växjö: Linnéuniversitetet, 2011.

Huovinen, Sulo (red.), Mitt sa' finnen om Stockholm: glimtar ur finnarnas historia i Stockholm, Kulturfonden för Sverige och Finland, Stockholm, 1984

Klüppelberg, Achim. 452 Jahre Deutsche Gemeinde: Der versuch einer chronik. I Immer dieselbe, immer neu, Elisabeth Guggomos (red.), 75–85. Stockholm: Deutsche St. Gertruds Gemeinde Stockholm, 2023.

Malmberg, Carl-Axel, Kungl. Karlskrona amiralitetsförsamling 1680-1980: en marinförsamlings historia, Amiralitetsförsaml., Karlskrona, 1980

Martling, Carl Henrik, Det kungliga stiftet: några blad ur det svenska hovets kyrkohistoria, Artos, Skellefteå, 2002

Nilsdotter Jeub, Ulla, Kyrkböcker, 1800-talets kyrkoregister, Parish Records. 19th Century Ecclesiastical Registers, 2019. (Hämtad 2024-01-30) cedar-kyrkbocker-ulla-nilsdotter-jeub-2019.pdf (umu.se)

Rikner, Anna, Olikheter som berikar: Tyska Christinae församling: 400 år i Göteborg, Första upplagan, Svenska kyrkan. Tyska Christinae församling, Göteborg, 2023

Riksarkivet, Hovförsamlingens kyrkoarkiv <https://sok.riksarkivet.se/arkiv/tVJIDfLnoq2VBOsegXArc2> (Hämtad 2024-02-01)

Riksarkivet, Karlskrona amiralitetsförsamlings kyrkoarkiv <https://sok.riksarkivet.se/arkiv/ykPzChEhFX4kRVxeB2NaHE> (Hämtad 2024-04-10)

Schieche, Emil, 400 Jahre Deutsche St. Gertruds Gemeinde in Stockholm 1571-1971: Festschrift, Tyska S:ta gertruds församl., Stockholm, 1971

SFS 1995:1212 Religionsfrihetslag

SOU 1947:56. Utredning angående organisationen av den finska församlingen i Stockholm samt de tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m.m.

Svenska kyrkan. Finska kyrkans historia. Svenska kyrkan 2018. <https://www.svenskakyrkan.se/finskaforsamlingen/finska-kyrkans-historia>
(Hämtad 2024-01-26)

SvKB 2015:5. Åttonde avdelningen: Församlingstillhörighet och
indelning. 35 kap. Kyrkoordningen